

О ПАРАДОКСУ
ПРОГРЕСА

Едиција

Монографије

Издавач

Институт друштвених наука

Београд, 2018

За издавача

Др Горан Башић

Рецензенти

Проф. др Владимир Вулетић

Проф. др Слободан Цвејић

Др Нада Новаковић

Владимир Ментус

О ПАРАДОКСУ ПРОГРЕСА

● монографије

Институт друштвених наука
Београд, 2018

Садржај

7	Предговор
11	Увод
21	Парадокс прогреса или илузија парадокса?
63	Објашњења парадокса прогреса
63	Хипотеза релативног дохотка и теорија социјалног поређења
79	Теорија хедонистичке адаптације и <i>set-point</i> теорија
90	Теорија нивоа аспирација
99	Симултани поништавајући чиниоци
124	Закон опадајуће маргиналне корисности
141	Парадокс избора и парадокс уштеде времена
152	Истерлинова илузија? Емпиријска евиденција парадокса прогреса
159	Закључна разматрања
167	Литература

Предговор

У овој књизи разматра се тзв. парадокс прогреса (у литератури често називан Истерлиновим парадоксом), односно теза о дугорочној неповезаности економског раста са тзв. субјективним благостањем. Књига представља у извесној мери измењену и допуњену верзију дисертације „Повезаност економског раста и субјективног благостања – преиспитивање Истерлиновог парадокса у случају економски развијених друштава”, одбрањене 2017. године на Одељењу за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

У књизи се даје одговор на питање да ли је даљи економски раст развијених земаља неопходан и/или довољан услов повећања нивоа субјективног благостања њихових популација. Наиме, већ неколико деценија изражена су у прилично великој мери спорења између аутора о природи дугорочне повезаности између економског благостања унутар одређеног друштва или групе друштава и социјалног благостања њихових популација. Посматрано уз утилитаристичке перспективе, с обзиром на значај који се већ дуго приписује економском расту, чини се веома битним испитати његову сврху у смислу раста социјалног благостања, овде схваћеног као нивоа субјективног благостања унутар популација. Социјално благостање, мерено субјективним индикаторима, можда се може сматрати кључним аспектом квалитета друштава, што је идеја са веома дугом традицијом. Да би се даљи економски раст развијених земаља могао сматрати оправданим, неопходноно је, дакле, показати да је даљи раст неопходан услов за повећање нивоа субјективног благостања популација.

У првом, уводном поглављу књиге приказан је развој мисли о повезаности економског и социјалног благостања, са нагласком на субјективне индикаторе друштвеног благостања. У том смислу, веома истакнуту улогу имале су италијанска просветитељска традиција политичке економије, француска економска мисао и каснији економисти утилитаристичке оријентације. Данас, након неколико деценија веома интензивног раста научног интересовања за субјективно благостање, ова област, према појединим оценама, спада међу најперспективнија поља истраживања у друштвеним наукама. Поједини утилитаристички економисти субјективно благостање сматрају не само легитимним већ и јединим легитимним предметом изучавања у економији данас.

Друго поглавље пружа хронолошки преглед савремених истраживања унутар економије, социологије, психологије и политикологије које се односе на парадокс прогреса. Захваљујући психолозима, субјективно благостање је са колико-толиком прецизношћу постало емпиријски мерљиво (како субјективним, тако и објективним путем). То је, између осталог, омогућило експоненцијални раст броја истраживања повезаности између економских индикатора благостања и субјективног благостања од седамдесетих година прошлог века. Ипак, и данас је у литератури у великој мери присутно неслагање у вези са природом, интензитетом, па и самим постојањем ових повезаности.

Треће поглавље књиге односи се на могућа објашњења парадокса прогреса. У складу с тим, по једно потпоглавље разматра хипотезу релативног дохотка и теорију социјалног поређења, затим теорију хедонистичке адаптације и тзв. *set-point* теорију, затим теорију нивоа аспирација, чиниоце поништавајућег ефекта по благостање, а који су најчешће симултани са економским растом, затим закон опадајуће маргиналне корисности и, коначно, тзв. парадокс избора и парадокс уштеде времена.

У четвром поглављу пружена је емпиријска евиденција парадокса прогреса у економски развијеним европским друштвима – показано је да економски раст дугорочно заиста није повезан са растом субјективног благостања. Овде разматрана

друштва и посматрани период досад нису били предмет истраживања с тог аспекта.

У петом поглављу изнета су закључна разматрања.

Овом приликом аутор изражава посебну захвалност ментору и рецензенту проф. др Владимиру Вулетићу за помоћ и подршку при писању докторске дисертације, као и рецензенту и члану Комисије за одбрану докторске дисертације проф. др Слободану Цвејићу и рецензенту др Нади Новаковић, те осталим члановима Комисије за одбрану докторске дисертације - проф. др Драгану Попадићу и проф. др Михаилу Арандаренку.